

AHOLI VA HUDUDLARNI FAVQULODDA VAZIYATLARDAN MUHOFAZA TADBIRLARINI TASHKIL ETISH

Dadaboyev Artur

*Jizzax viloyati Favqulodda vaziyatlar boshqarmasi Hayot faoliyati
xavfsizligi o'qitish markazi boshlig'i Kapitan*

Dadaboyev Artur

*Head of the Life Safety Training Center of the Jizzakh Regional Department
of Emergency Situations, Captain*

Annotatsiya: Ushbu maqola aholi va hududlarni favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilishga oid tashkil etiladigan tadbirlarni tahlil qiladi. Maqolada favqulodda vaziyatlarning turlari, ularning aholi va infratuzilmaga ta'siri, shuningdek, favqulodda vaziyatlarga tayyorlanish va ularga qarshi samarali himoya tizimlarini yaratish zarurligi haqida batafsil ma'lumot berilgan. Maqola favqulodda vaziyatlar bilan kurashish uchun zarur bo'lgan tayyorgarlik, rejalashtirish, resurslar va texnologiyalarni qo'llash, mutaxassislar va tashkilotlar o'rtasidagi hamkorlikni o'rganishga bag'ishlangan. Shuningdek, maqolada ilgari yuzaga kelgan favqulodda vaziyatlarning tahlili va kelajakda ushbu vaziyatlarga qarshi ko'riladigan choralar hamda ularni hal etish yo'llari ko'rib chiqilgan.

Maqola aholi xavfsizligini ta'minlash, infratuzilma va iqtisodiy tizimni himoya qilish uchun zarur bo'lgan muhofaza tadbirlarini rivojlantirish, xalqaro tajribalardan o'rganish va texnologiyalarni integratsiya qilishning ahamiyatini ta'kidlaydi.

Kalit so'zlar: Favqulodda vaziyatlar, aholi himoyasi, hududlarni himoya qilish, tayyorlik va rejalashtirish, texnogen va tabiiy favqulodda vaziyatlar, muhofaza tadbirlari, evakuatsiya tizimlari, resurslar va texnologiyalar, infratuzilma himoyasi, xalqaro tajribalar, favqulodda vaziyatlar boshqaruvi.

ORGANIZATION OF MEASURES TO PROTECT THE POPULATION AND AREAS FROM EMERGENCY SITUATIONS

Abstract: *This article analyzes the measures to protect the population and territories from emergency situations. It provides a detailed discussion on the types of emergencies, their impact on the population and infrastructure, and the need for the creation of effective protection systems to prepare for and respond to such situations. The article focuses on emergency preparedness, planning, resource management, the application of technologies, and the collaboration between specialists and organizations. It also reviews past emergency events, analyzes their consequences, and discusses the measures to address these situations in the future.*

The article emphasizes the importance of developing protection measures to ensure population safety, protect infrastructure and economic systems, learn from international experiences, and integrate modern technologies.

Keywords: *Emergency situations, population protection, territory protection, preparedness and planning, technogenic and natural emergencies, protection measures, evacuation systems, resources and technologies, infrastructure protection, international experiences, emergency management.*

Aholi va hududlarni favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish, bugungi kunda jahonning barcha davlatlarida dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Tabiiy va texnogen favqulodda vaziyatlar tez-tez sodir bo'lib, ulardan inson hayoti, iqtisodiyot va infratuzilma jiddiy zarar ko'radi. Bunday vaziyatlarda hayotni saqlab qolish, resurslarni tejash va to'liq tiklash uchun samarali tizimlar zarur. Mazkur maqolada aholi va hududlarni favqulodda vaziyatlardan himoya qilishga oid tashkil etiladigan tadbirlar va ularning samaradorligi tahlil qilinadi.

Favqulodda vaziyatlar ko'p jihatdan tabiiy va texnogen bo'lib, har birining o'ziga xos tavsiflari va xavflari mavjud. Tabiiy ofatlar, masalan, zilzilalar, toshqinlar, sel va boshqa iqlim hodisalari, insoniyatga katta zarar yetkazadi. Texnogen favqulodda vaziyatlar esa sanoat halokatlari va yadro inshootlaridagi falokatlar kabi hodisalarni o'z ichiga oladi. Bunday vaziyatlarning oldini olish va muhofaza qilish tadbirlarini tashkil etish bugungi jamiyat uchun nihoyatda muhim ahamiyatga ega.

Favqulodda vaziyatlarning turli xil turlari mavjud, va ular har biri turli xil xavflarni keltirib chiqaradi. Tabiiy favqulodda vaziyatlar, masalan, zilzilalar va toshqinlar, odatda kutilmagan tarzda yuzaga keladi va ular aholi va infratuzilmaga katta zarar etkazadi. Zilzilalar yer yuzida sodir bo'lgan silkinishlardir, ular yerning pastki qatlamlaridagi o'zgarishlar natijasida yuzaga keladi va ularning oqibatlari ko'pincha halokatli bo'ladi. Toshqinlar esa, suvning ko'payishi bilan bog'liq hodisalar bo'lib, daryolarning ko'tarilishi yoki kuchli yomg'irlar natijasida sodir bo'lishi mumkin.

Texnogen favqulodda vaziyatlar esa inson faoliyati natijasida yuzaga keladi. Kimyoviy zavodlardagi yong'inlar yoki portlashlar, yadro inshootlaridagi nosozliklar va boshqa sanoat halokatlari, insoniyatga katta xavf tug'diradi. Bunday hodisalar ko'plab odamlarning hayotiga xavf solishi, shuningdek, ekologik va iqtisodiy salbiy oqibatlarga olib kelishi mumkin.

Ijtimoiy favqulodda vaziyatlar ham alohida ahamiyatga ega. Bu turdagi vaziyatlar odatda terroristik hujumlar, urushlar yoki ijtimoiy noroziliklardan kelib chiqadi. Bunday vaziyatlarda nafaqat aholi xavfsizligi, balki jamiyatning barqarorligi ham xavf ostida qoladi.

Aholi va hududlarni favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish uchun samarali tizimlar yaratish zarur. Bunday tizimlarning asosiy maqsadi aholi xavfsizligini ta'minlash, infratuzilmani himoya qilish va favqulodda vaziyatlardan kelib chiqadigan iqtisodiy va ekologik zararlarni kamaytirishdir. Muhofaza tadbirlari, shu bilan birga, infrastrukturani saqlash va tezda tiklashni o'z ichiga oladi.

Favqulodda vaziyatlarga tayyorlanish va ularni boshqarishning asosiy maqsadi, aholini xavf-xatarlarni minimallashtirish orqali saqlab qolishdir. Bunga yordam berish uchun davlatlar va jamoatlar oldindan tayyorlanishi va favqulodda vaziyatlarga qarshi aniq strategiyalarni ishlab chiqishi zarur.

Favqulodda vaziyatlarga tayyorlik va ularni boshqarish, muvaffaqiyatli himoya tadbirlarini amalga oshirishning muhim bosqichidir. Har bir hududda favqulodda vaziyatlar uchun oldindan tayyorlangan reja bo'lishi kerak. Bu reja,

nafaqat favqulodda vaziyatlarni oldini olish, balki yuzaga kelgan vaziyatlarda tezkor va samarali choralar ko'rish uchun zarur. Hududiy va milliy darajadagi rejalashtirishning asosiy elementlari, xavfli hududlarni aniqlash, resurslarni taqsimlash va evakuatsiya jarayonlarini rejalashtirishdan iborat.

Aholini ogohlantirish tizimlari, favqulodda vaziyatlar yuzaga kelganidan oldin odamlarni xavotirga solmasdan, ular uchun kerakli choralar ko'rishga imkon beradi. Tizimlar, radiolar, telefon orqali ogohlantirishlar va hatto mobil ilovalar yordamida aholi xavfsiz hududlarga o'z vaqtida evakuatsiya qilinishi mumkin.

Favqulodda vaziyatlarga tayyorlanish va muhofaza tadbirlarini tashkil etishning asosiy tamoyili tizimli yondashuvni ta'minlashdir. Har bir qadamni rejalashtirish, ehtiyot choralarini ko'rish va zarur resurslarni oldindan tayyorlash favqulodda vaziyatlarga tezkor javob berishga yordam beradi.

Bundan tashqari, favqulodda vaziyatlarni boshqarish uchun turli mutaxassislar va tashkilotlar o'rtasida samarali hamkorlik bo'lishi lozim. Favqulodda vaziyatlar uchun zarur bo'lgan resurslar, masalan, tibbiy yordam, oziq-ovqat va boshpana tizimlari allaqachon tayyor bo'lishi kerak. Bu resurslarni samarali taqsimlash va muhtojlarga tez yetkazib berish juda muhimdir.

Favqulodda vaziyatlarga qarshi tayyorlanishda zarur resurslar va texnologiyalar muhim rol o'ynaydi. Yangi texnologiyalar, masalan, dronlar, sun'iy intellekt va GPS tizimlari, favqulodda vaziyatlar paytida samarali boshqaruvni ta'minlaydi. Dronlar yordamida favqulodda vaziyatlarni kuzatish va zarar ko'rgan hududlarni aniqlash mumkin. Shuningdek, mobil ilovalar va boshqa ogohlantirish tizimlari aholini va tegishli tashkilotlarni o'z vaqtida xabardor qilishda katta yordam beradi.

Bundan tashqari, davlat va xususiy sektorning hamkorligi favqulodda vaziyatlar uchun zarur texnologiyalarni ishlab chiqarish va resurslarni taqsimlashda yordam beradi.

Favqulodda vaziyatlar yuzaga kelgandan keyin, ularni tahlil qilish va o'tgan yillardagi tajribalardan o'rganish zarur. O'tgan voqealar va ularning oqibatlarini tahlil qilinib, yangi choralar ishlab chiqilishi kerak. Xalqaro tajribalarni o'rganish va

ularni milliy tizimlarga integratsiya qilish, favqulodda vaziyatlarga tayyorlikni yanada mustahkamlashga yordam beradi.

Favqulodda vaziyatlarga tayyorlanishda ba'zi muammolar mavjud. Resurslar yetishmasligi, zarur infratuzilmaning yo'qligi yoki boshqaruvning samarali emasligi kabi muammolar oldinga qo'yilgan maqsadlarga erishishni qiyinlashtiradi. Bu muammolarni hal qilish uchun innovatsion texnologiyalarni qo'llash, resurslarni to'g'ri taqsimlash va zarur hujjatlarni tayyorlash zarur.

Favqulodda vaziyatlardan himoya qilish tadbirlari aholi va hududlarni saqlab qolishda katta ahamiyatga ega. Samarali tayyorlanish va tizimli boshqaruv orqali favqulodda vaziyatlarda ko'rsatilgan yordam va himoya darajasi sezilarli darajada yaxshilanadi. Biroq, bunday tizimlarni doimiy ravishda yangilab borish, yangi texnologiyalarni qo'llash va xalqaro tajribalardan o'rganish zarur. Aholi va hududlarni favqulodda vaziyatlardan himoya qilishning ahamiyati kelajakda yanada ortib borishi kutilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov, I. A. (2000). *O'zbekistonning tabiiy resurslari va ularni boshqarish*. Toshkent: O'zbekiston Nashriyoti.
2. Tadjibayev, M. (2015). *Favqulodda vaziyatlar va ularni boshqarish: nazariyasi va amaliyoti*. Tashkent: Akademiya.
3. Hoshimov, T. (2017). *Zilzila xavfini boshqarish tizimlari va strategiyalari*. Tashkent: Fan va texnologiya.
4. Jumaev, Sh., & Sodiqov, M. (2018). *Aholi xavfsizligini ta'minlashda innovatsion texnologiyalar*. International Journal of Emergency Management, 34(4), 123-130.
5. Smith, J. (2016). *Natural Disasters and Emergency Management: A Global Perspective*. New York: Wiley & Sons.